

08.01.2024

PRIRUČNIK

Digitalizacija zbog gradjana: Dobre prakse za općine i gradove

www.irei.ba

Sadržaj

I.	UVOD	4
II.	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	7
A.	E-BEBE	8
B.	VIBER CHATBOT OPĆINE CENTAR	9
C.	MOBILNA APLIKACIJA MOJCENTAR	10
D.	URBAN LAB OPĆINE CENTAR SARAJEVO	12
E.	FORUMI GRAĐANA	14
III.	REGGIO EMILIA	17
A.	CONSULTE – PLATFORMA ZA UČEŠĆE GRAĐANA U DONOŠENJU ODLUKA	18
B.	APLIKACIJA HAMLET	20
C.	INFOGIOVANI – MREŽA ZA MLADE OSOBE	22
D.	KLASTER CHIOSTRI SAN PIETRO – LABORATORIJ ZA DRUŠTVENU INOVACIJU	24
E.	FONDACIJA E35	27
F.	YOUNGERCARD	29
IV.	ZAKLJUČAK	31

I. UVOD

U ovom uvodu priručnika Instituta za razvoj i evropske integracije (u nastavku IREI), koji se odnosi na prikupljene dobre prakse tokom implementacije e projekta od januara do decembra 2023. godine, u saradnji s partnerskom Fondacijom E35 iz Italije i Općinom Reggio Emilia, Italija, želimo da vas uputimo u važne aspekte ovog projekta i njegovu svrhu.

Ovaj projekt je rezultat uspješne saradnje između IREI-a i naših partnera iz Italije. Tokom dvije uzajamne posjete, predstavnici obje jedinice lokalne samouprave imali su jedinstvenu priliku da podijele svoje dragocjeno znanje i iskustva u oblastima **participacije** građana u donošenju odluka i **digitalizacije** javne uprave. U okviru ovih posjeta, održani su brojni sastanci s predstavnicima službi, javnih preduzeća i drugih organizacija srodnih općinama, čime je omogućeno stvaranje ovog priručnika.

Priručnik koji vam se nalazi pred vama je plod **analize najboljih praksi** koje smo uspjeli da identifikujemo u obje općine. Ova kompilacija iskustava i rješenja ima za cilj da posluži kao vodilja i izvor inspiracije za vas, da biste **unaprijedili prakse** u oblastima participacije građana i digitalizacije, ali i u **drugim oblastima koje su pod nadležnošću jedinica lokalnih samouprava** u Bosni i Hercegovini.

U dosadašnjoj analizi, primijetili smo značajne razlike u oblasti **digitalizacije** između ove dvije općine. Reggio Emilia, kao predstavnik Italije, pokazuje značajan napredak u procesu digitalizacije, dok se Bosna i Hercegovina suočava s izazovima koji proizilaze iz decentralizovanog pristupa ovom procesu. **Centralizovanost** digitalizacije u Italiji omogućila je brži napredak, a u Bosni i Hercegovini svaka jedinica lokalne samouprave ima određenu slobodu i odgovornost za implementaciju digitalnih rešenja, što je stvorilo raznolike izazove.

Takođe, primijetili smo da je jedan od ključnih problema u Bosni i Hercegovini **nedostatak kapaciteta u IT službama** jedinica lokalne samouprave. Ovaj jaz u resursima i ekspertizi predstavlja značajan izazov za efikasnu digitalizaciju.

U okviru našeg priručnika, istražili smo i oblast **participacije** koja se primjenjuje u objema općinama, a koja je, od suštinskog značaja za naše građane. Ovo područje se ističe kao izuzetno važno, jer direktno utiče na način na koji građani učestvuju u procesima odlučivanja i kvalitet odluka vlasti o podjeli resursa i načinu implementacije općinskih programa. Tokom naše posjete, imali smo priliku da analiziramo ovu oblast i identifikujemo ključne aspekte.

Primijetili smo da se zakoni koji regulišu participaciju u Bosni i Hercegovini, u suštini ne razlikuju značajno od zakonskog okvira u Italiji. Međutim, ono što je postalo očigledno jeste da su sama **primjena** tih zakona, proces **organizacije participacije** i **moderacije** ono što predstavlja najveći izazov. Postoji jasna potreba za unapređenjem ovih aspekata da bi se građanima omogućilo efikasnije učešće u procesima odlučivanja.

Tokom posjete Reggio Emiliji, uočili smo nekoliko interesantnih primjera participativnih mehanizama i rezultata njihove primjene. To je model koji bismo željeli da predstavimo u ovom priručniku, jer može služiti kao inspiracija i vodilja za JLS u Bosni i Hercegovini koje teže većoj participaciji građana.

Nadamo se da ćete u ovom Priručniku pronaći inspiraciju i konkretne smjernice koje će vam pomoći da prevaziđete izazove i unaprijedite prakse u vašoj lokalnoj samoupravi. Želimo vam uspješno korištenje ovih informacija i radujemo se budućoj saradnji u cilju daljeg razvoja zajednice.

II.

OPĆINA CENTAR SARAJEVO

II. OPĆINA CENTAR SARAJEVO

Stanovništvo: 55.181 (prema popisu iz 2013. godine)

Budžet za 2023. godinu: 40.910.997,86 €

Načelnik: Srđan Mandić - od 2020. godine do danas, Naša stranka

Općina Centar je jedna od devet općina Kantona Sarajevo i predstavlja urbani, administrativni, poslovni, kulturni, obrazovni, zdravstveni i komercijalni servisni centar grada.

Općina Centar zauzima površinu od 33 kvadratna kilometra s ukupnom dužinom granica od 43,3 kilometra. Od toga, 16,7% je naseljena površina. Otprilike 16 kilometara zemljišta je u privatnom vlasništvu, dok 17 kilometara pripada državnom vlasništvu.

Unutar Kantona Sarajevo, Općina Centar dijeli granice s Općinom Stari Grad na istoku, općinama Novo Sarajevo i Vogošća na zapadu i donekle s Općinom Ilijaš na sjeveru.

Uprkos tome što je jedna od manjih općina u Kantonu Sarajevo, prema popisu iz 2013. godine, ovu općinu naseljava 55.181 stanovnik s gustoćom naseljenosti većom od 1.676 stanovnika po kvadratnom kilometru ili 4.810 stanovnika po kvadratnom kilometru u urbanoj regiji, što je čini jednom od najgušće naseljenih općina u Kantonu.

Unutar općine postoji 19 lokalnih zajednica koje djeluju prema Pravilima o radu lokalnih zajednica. U ovim osnovnim jedinicama lokalne samouprave građanima se pružaju osnovne informacije i izdaju određeni dokumenti iz nadležnosti Službe za opću upravu. Predstavници iz svih lokalnih područja (ukupno 30) učestvuju u vijećima lokalnih zajednica, koja imaju četvorogodišnji mandat.

Dobre prakse

A. E-bebe

Projekt E-bebe, čija je implementacija u Općini Centar počela u **novembru 2022. godine**, predstavlja značajan korak prema unapređenju procesa **registracije novorođenih građana i građanki Općine Centar**. Ovaj projekt je pokrenut na inicijativu **Ureda koordinatora za reformu javne uprave Bosne i Hercegovine** (PARCO) i realizuje se kroz Program Jačanja javnih institucija u Bosni i Hercegovini, u saradnji s ndruštvom za međunarodnu saradnju - **GIZ**.

Jedna od ključnih prednosti ovog projekta je znatno smanjenje vremena koje je roditeljima bilo potrebno da bi dobili izvode iz matične knjige rođenih za svoju djecu. Ranije je **čekanje** na dodjelu matičnog broja novorođenčadi trajalo od **7 do 10 dana**, međutim, ovim projektom, u **saradnji** s Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo i Agencijom za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine (IDDEEA), **to vrijeme je svedeno na 20 minuta**. Sada, roditelji nakon dobijanja izvještaja iz bolnice, mogu jednostavno i brzo završiti proceduru upisa svoje novorođene djece u matične knjige rođenih.

Služba za opću upravu Općine Centar je bila odgovorna za prikupljanje svih potrebnih dokumenata putem službenih kanala, **osim potvrde o prebivalištu** (CIPS). Uz to, u saradnji sa **IDDEEA-om** i na osnovu potpisanog sporazuma, otvorena je mogućnost da će u budućnosti dokumentacija o evidenciji prebivališta biti automatski prikupljena prilikom prijave novorođenčadi, što predstavlja još jedan značajan korak u poboljšanju usluga građanima.

Općina Centar se ističe kao lider u ovom procesu i ona je i jedina lokalna zajednica u Kantonu Sarajevo te među rijetkim u Federaciji Bosne i Hercegovine koja je provela ovakav napredan pristup i time značajno olakšala uslugu roditeljima novorođene dece. Takođe, tokom uspostavljanja ove mjere od krucijalne važnosti bio je proces razvijanja kontakta sa **dvjema bolnicama**, odnosno Općom bolnicom „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ i Kliničkim centrom Univerziteta u Sarajevu. Shodno tome, izvještaji o novorođenim bebama se dostavljaju u roku **24 sata od rođenja djeteta**. Preporuka jeste

da i druge općine, koje su zainteresovane za rad na ovoj mjeri, uspostave redovan kontakt s bolnicama na području svojih općina/gradova da bi mogle pravovremeno dobijati podatke putem kojih bi se ove mjere mogle realizovati.

B. Viber Chatbot Općine Centar

U cilju unapređenja pružanja usluga i povećanja zadovoljstva korisnika, Općina Centar je razvila Viber Chatbot aplikaciju - korak dalje u procesu digitalizacije usluga prema građanima.

Viber Chatbot predstavlja inovativan način komunikacije građana s Općinom Centar. Nudi širok spektar informacija i usluga koje su dostupne 24/7, čime omogućava građanima da komuniciraju s općinskom upravom kad god to njima odgovara i s bilo kog mjesta.

Ova aplikacija je jednostavna za korištenje i postavljena je s ciljem da građanima **olakša i ubrza proces rješavanja njihovih administrativnih potreba**. U nastavku ćemo vam pružiti detaljnije informacije o tome kako Viber Chatbot funkcioniše i kako vam može biti od koristi. Ono što je vrijedno napomenuti jeste da trenutno Viber chatbot aplikaciju **prati i koristi 1.029 građana** Općine Centar.

Glavne prednosti Viber Chatbot aplikacije:

1. **Dostupnost 24/7:** Viber Chatbot je tu za vas non-stop. Bez obzira na to da li su potrebne informacije o radnom vremenu općinskih službi ili želite podnijeti zahtjev, to je moguće učiniti u bilo koje vrijeme.
2. **Brza i efikasna komunikacija:** Chatbot je dizajniran da vam omogući brzo rješavanje vaših administrativnih potreba. Bez dugotrajnog čekanja na odgovore ili posjete općinskim prostorijama.
3. **Jednostavno korištenje:** Koristiti Viber Chatbot je jednostavno. . Bez obzira na tehničke vještine, možete efikasno koristiti aplikaciju i dobiti potrebne informacije.

Koje usluge se mogu dobiti putem Chatbot aplikacije?

1. **Matični ured:** Putem klika na opciju Matični ured, moguće je pristupiti opciji traženja izvoda iz:
 - a) Matične knjige rođenih
 - b) Matične knjige vjenčanih
 - c) Matične knjige umrlih
 - d) Uvjerenje o državljanstvu
2. **Provjera predmeta stanja:** Putem Chatbot aplikacije građanima Općine Centar je omogućeno pratiti status njihovog zahtjeva. Sve što je potrebno učiniti da bismo došli do te informacije jeste kliknuti na opciju „Provjera stanja predmeta“ i unijeti broj koji smo dobili od nadležne općinske službe, nakon čega ćemo dobiti odgovor u kojem se statusu naš predmet nalazi.
3. **Servisne informacije:** Putem klika na opciju „Servisne informacije“ građanima su dostupni podaci o svim općinskim službama, te su jasno navedeni kontakti: telefon i e-mail šefova općinskih službi koji se mogu kontaktirati ukoliko su građanimpotrebne dodatne informacije.

Link do Viber Chatbot aplikacije Općine Centar: <https://chats.viber.com/centar-sarajevo>

C. Mobilna Aplikacija MojCENTAR

Mobilna aplikacija mojCENTAR ima za cilj unapređenje i očuvanje kvaliteta javnih površina i infrastrukture u Općini Centar Sarajevo. Ova aplikacija pruža građanima efikasan način za prijavu različitih vrsta problema i nepravilnosti koje zahtijevaju pažnju i rješavanje. Aplikaciju mojCENTAR, Općina Centar je, što je potrebno istaknuti, razvila kroz **korištenje svojih internih kapaciteta IT službe**, te Općina mora plaćati samo njeno održavanje. Aplikacija **mojCENTAR** omogućava

jednostavno i brzo prijavljivanje različitih vrsta problema koje građani primjećuju u općini Centar Sarajevo. To uključuje sljedeće vrste problema:

- ▼ Komunalne probleme
- ▼ Stambene nepravilnosti
- ▼ Socijalne izazove
- ▼ Pitanja vezana za sigurnost građana
- ▼ Pohvale ili kritike u vezi s radom Općine

Da bi građani mogli **detaljno opisati problem ili situaciju** koju prijavljuju, aplikacija omogućava da se unese **opis od najmanje 20 karaktera**. Osim toga, imate mogućnost da priložite **fotografije** koje će dodatno ilustrirati prijavu, čineći je što preciznijom i razumljivijom za nadležne službe. Važno je napomenuti da mojCENTAR omogućava i **precizno označavanje lokacije** na interaktivnoj mapi, čime se olakšava **identifikacija** problema i njegovo brže rješavanje.

Da bi omogućili **bržu i efikasniju** obradu prijave, u okviru aplikacije preporučuje se da uključite GPS lokaciju na svom mobilnom uređaju prije slanja prijave. Na taj način, nadležne službe će imati tačne informacije o lokaciji problema i moći će ga brže adresirati.

Dodatna prednost korištenja **mojCENTAR aplikacije je mogućnost automatskog primanja izvještaja o statusu prijave direktno na vaš mobilni uređaj**. Pored toga, aplikacija mojCENTAR pruža opciju za unošenje svojih kontakt podataka, uključujući **e-mail adresu i broj telefona**, da bi građani mogli primiti obavijesti i informacije o rješavanju problema putem ovih kanala.

OPĆINA CENTAR SARAJEVO

mojCENTAR

PRIJAVA KOMUNALNIH PROBLEMA

ŽELITE PRIJAVITI NEPRAVILNOSTI?

PREUZIMITE!

Download on the App Store

Available on the Google Play

Uz pomoć aplikacije prijavite komunalne probleme u par jednostavnih koraka.

Cilj usluge mojCENTAR je održavanje i povećanje kvaliteta korištenja javnih površina i infrastrukture općine Centar Sarajevo.

RJEŠAVAJMO ZAJEDNO NAŠE PROBLEME !

UOČILI STE NAPRAVILNOST ?

FOTOGRAFIŠITE NAPRAVILNOSTI

PRIJAVITE NAPRAVILNOST

PRATITE NAS:

www.centar.ba

Ovom aplikacijom, Općina Centar Sarajevo je otvorila vrata za bolju komunikaciju s građanima i omogućila im da aktivno učestvuju u očuvanju i unapređenju svoje lokalne zajednice.

Trenutno, prema podacima s **GooglePlaya**, ovu aplikaciju je preuzelo i koristi više od 1000+ građana Općine Centar.

Link do aplikacije: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.segvic.reportcenter&pli=1>

D. Urban Lab Općine Centar Sarajevo

Pilot inicijativa održive urbane transformacije pod nazivom "Re-imagine my street" ili "Moja mašta za moju ulicu," koju provodi **Općina Centar Sarajevo, uz podršku UNDP-a** u Bosni i Hercegovini, u **partnerstvu** s Arhitektonskim fakultetom Univerziteta u Sarajevu i Gradom Sarajevom, predstavlja značajan korak prema kreiranju **boljeg i održivijeg** urbanog okruženja za građane Općine Centar Sarajevo.

Općina Centar se pridružila digitalnoj platformi pod nazivom Urban Lab, koja se može pronaći na adresi <https://centar.urbanlab.ba/bs-Latn-BA>. Ova platforma služi kao online komunikacijski kanal između **građana, lokalne uprave i stručnjaka u oblasti urbane transformacije**, uređenja i održavanja javnih prostora u Sarajevu.

Glavna **svrha** platforme jeste da omogući građanima da izraze **ideje, mišljenja i stavove** u vezi s transformacijom odabranih javnih prostora u Općini Centar. Urban Lab predstavlja prvi korak u procesu **urbanističke transformacije** tih prostora. Rezultati prikupljeni putem **ankete** na ovoj platformi igraju **ključnu** ulogu u kreiranju projektnih nacrti za buduće konkurse i/ili izradu projektnih rješenja za uređenje odabranih lokacija.

Osim toga, inicijatori inicijative planiraju **angažovati stručnjake koji će analizirati i procijeniti** izvedivost predstavljenih mišljenja građana. Ovaj **multidisciplinarni** tim će koristiti prikupljene podatke da bi razvio konkretne planove za unapređenje i uređenje odabranih lokacija u skladu s potrebama i željama zajednice.

Urban Lab predstavlja izuzetno važan alat za promociju participacije građana u kreiranju svojih urbanih sredina. Ova platforma **olakšava dijalog između lokalne uprave, stručnjaka i građana**, čime se postiže veća transparentnost i demokratski procesi u planiranju i razvoju urbanog okruženja

Sarajeva. Njena uloga je ključna u ostvarivanju ciljeva održivog urbanog razvoja i stvaranju gradova koji bolje odgovaraju potrebama njenih stanovnika. Ova inicijativa predstavlja pozitivan korak ka stvaranju bolje budućnosti za Sarajevo i njegove građane.

Projekti koji se trenutno realizuju u okviru **Urban Laba** i na kojim možete vidjeti na kojem principu aplikacije funkcioniše:

- ▶ Jedan od pilot-projekata koji su realizovani u okviru projekta je i uređenje parka „Hastahana“ koji se nalazi na području Općine Centar. **Link:** <https://centar.urbanlab.ba/bs-Latn-BA/contests/1/hastahana-javni-prostor-za-sve>
- ▶ Buduća vizija ulice Franca Lehara, **Link:** <https://centar.urbanlab.ba/bs-Latn-BA/news/6/ucestvujte-u-kreiranju-vizije-buduceg-izgleda-bulevara-franca-lehara>
- ▶ Vizija ulice „Musala“, **Link:** <https://centar.urbanlab.ba/bs-Latn-BA/news/8/status-procesa-urbane-transformacije-ulice-musala>

E. Forumi građana

Organizacija foruma građana i građanki predstavlja ključni mehanizam za angažovanje i mobilizaciju lokalne zajednice da bi se zajedno radilo na rješavanju problema i poboljšanju kvaliteta života u mjesnoj zajednici. Ovi forumi omogućavaju građanima i građankama da se okupe i aktivno uključe u proces donošenja odluka koje se tiču njihove zajednice.

Na forumima građana i građanki, prvo se **identifikuju** problemi i izazovi koji utiču na svakodnevni život u mjesnoj zajednici. Nakon identifikacije ovih problema, uslijedit će konstruktivna **diskusija** o potencijalnim rješenjima. Ova faza je ključna, jer omogućava građanima da aktivno doprinesu procesu rješavanja problema i da se usaglase oko **prioriteta**.

Rezultati ovih foruma su **lista prioriteta** koje su **građani i građanke** zajedno identifikovali tokom diskusije. Ovi prioriteti služe kao smjernice za razvoj projektnih ideja koje će doprineti unapređenju mjesne zajednice. Odluke o prioritetima, koje su donijeli građani i građanke na forumima, čine **osnovu** za buduće zajedničke inicijative. Ova inicijativa se dalje **promoviše i kandidira putem savjeta mjesne zajednice**, koje zastupa interese mjesne zajednice pred nadležnim općinskim službama.

Važno je napomenuti da **uspješna** organizacija foruma građana i građanki zahtijeva i prisustvo i aktivnu ulogu **facilitatora**. Facilitator foruma je **stručna** osoba koja je obučena za olakšavanje i vođenje diskusije na forumima. Njihova uloga je od suštinskog značaja, jer pomažu učesnicima i učesnicama da struktuiraju svoje ideje, usmjere diskusiju prema rešenjima i postignu zajednički dogovor. Facilitatori igraju **ključnu** ulogu u stvaranju otvorenog i inkluzivnog okruženja na forumima, gdje se svi učesnici i učesnice osjećaju dobrodošlima i uvaženima. Obuku osoba za facilitaciju vrši UNDP, te pored osoba iz općinskih uprava za ovaj proces obučavaju se i članovi savjeta mjesnih zajednica da bi i oni sami mogli upravljati tim procesom unutar svoje zajednice.

Kroz organizaciju i vođenje foruma građana i građanki, stvara se prostor za demokratsko učešće građana i građanki u donošenju odluka koje ih se direktno tiču. Ovaj proces jača lokalnu zajednicu, poboljšava komunikaciju između građana i vlasti te doprinosi boljem upravljanju i razvoju mjesnih zajednica.

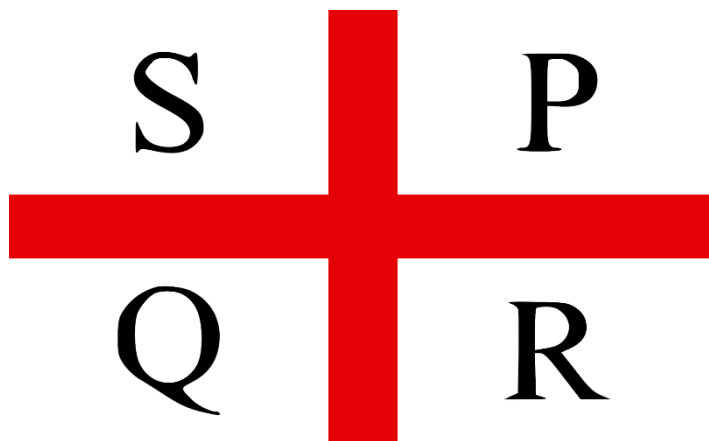
Općina Centar na svojoj web stranici objavljuje pozive, u cilju što transparentnijeg procesa. Do sada, Općina Centar je u 2022. godinu održala pet zborova građana u različitim mjesnim zajednicama.

Teme o kojima su diskutovali u vezi su sa nominacijom projekata tih mjesnih zajednica ka Općini Centar koja, u konačnici, odlučuje šta će uraditi. U 2023. godini održano je pet foruma građana, s temama nominacije projekata, nominovanje aktivnosti za održavanje u Društvenom centru Općine Centra – potreba građana, žena i socijalno ranjivih kategorija stanovništva. Takođe, održan je i jedan forum u Velikoj sali Općine u kojem je diskutovano o pregledu aktivnosti i mjerama utvrđenim Operativnim planom za realizaciju Vizije mjesnih zajednica u Općini Centar Sarajevo i usaglašavanje pristupa za njegovu realizaciju.

III.

REGGIO EMILIA

III. REGGIO EMILIA

Zastava Reggio Emilie

Puni naziv: *Comune di Reggio Emilia*

Broj stanovnika: 171,944

Budžet: 300 000 000€ (2023)

Načelnik: Luca Vecchi, *Partito Democratico* (PD – Demokratska partija)

Web: <https://www.comune.re.it/>

Općina Reggio Emilia je smještena u regiji Emilia-Romagna u Italiji. Poznata je po bogatoj historiji, kulturnom naslijeđu i progresivnom pristupu obrazovanju. Reggio Emilia je poznata i po naprednoj i inovativnoj pedagogiji u predškolskom obrazovanju, koja je privukla međunarodno priznanje. Ova prekrasna općina nudi i širok spektar kulturnih aktivnosti, uključujući muzeje, izložbe i pozorišta. Svojim životopisnim trgovima, slikovitim ulicama i bogatom gastronomskom ponudom, Reggio Emilia pruža posjetiocima jedinstveno iskustvo koje oduševljava i osvaja srca svojih stanovnika i posjetilaca.

Dobre prakse

A. Consulte – platforma za učešće građana u donošenju odluka

Consulte služe kao platforma za dijalog koje, kada se stave u kontekst Bosne i Hercegovine, mogu se uporediti s institucijom mjesnih zajednica. One služe za razvijanje saradnje i komunikacije između gradske uprave i lokalne zajednice, osiguravajući participativne procese donošenja odluka u Reggio Emiliji. Reggio Emilija je jedina jedinica lokalne samouprave koja ima uspostavljen ovaj participativni mehanizam u Italiji i smatraju ga uspješnim te pokazuje dobre rezultate. Reggio Emilija se sastoji od 55 kvartova, koji su, na osnovu teritorija na kojem se nalaze, grupisani u devet Consulti, iz kojih su izabrana ukupno 124 člana koji predstavljaju interese svoje lokalne zajednice te učestvuju u procesu donošnja odluka.

O komponentama Consulte:

- Univerzalno pravo glasa: Svi pojedinci stariji od 16 godina imaju pravo glasati na izborima za Consulte, što omogućava široku zastupljenost i inkluzivnost;
- Rodna jednakost i zastupljenost osoba mlađih od 25 godina: Consulte osigurava rodnu ravnopravnost i zastupljenost osoba mlađih od 25 godina putem neizbornih predstavnika iz socijalnih centara, sindikata, škola i trećeg sektora – pod pojmom neizbornih predstavnika podrazumijevaju se predstavnici organizacija/grupa koji po automatizmu dobijaju jedno mjesto u Consulti (mladi, predstavnici socijalnih centara, sindikati, škole i tercijarni/uslužni sektor);
- Facilitator: Općina imenuje facilitatora koji će podržavati funkcionisanje Consulte;
- Broj članova Consulti – Broj učesnika rada Consulti varira od kvarta do kvarta. U prosjeku, broj članova varira od 15 do 42 izabrana predstavnika, na što naravno utiče i veličina kvarta i broj stanovnika koji se zastupa na određenom području.
- Omogućavanje komunikacije s općinskim vijećnicima: Na sastancima Consulti obavezno je prisustvo dva vijećnika, koji su delegirani za participaciju ispred trenutne političke većine koji prijedloge Consulti bilježe te dostavljaju Općinskom vijeću na razmatranje i usvajanje. Pored obaveznog prisustva većine, odnosno predstavnika dva vijećnika, za participaciju mora biti osigurano prisustvo i vijećnika koji dolazi iz opozicije, te služe kao korektivni faktor i prate procese iz drugog ugla.

Reggio Emilia

CONSULTE

EUARENAS Cities as Arenas of Political
Innovation in the Strengthening of
Deliberative and Participatory Democracy

Uloga Consulte:

- Razumijevanje i analiza potreba grada: Consulte unapređuju razumijevanje i analizu potreba grada uključivanjem svakog pojedinog gradskog kvarta u proces donošenja odluka.
- Uključivanje stanovnika: Consulte potiče uključivanje pojedinačnih i povezanih stanovnika, potičući rasprave i dijaloge o pitanjima kvartova s gradskom upravom.
- Izveštavanje i programski prijedlozi: Consulte priprema pisani izvještaj o do 31. oktobra svake godine, koje pruža programski input za Dokument jednostrukog programiranja (jednostrano programiranje je sistem kroz koji JLS u Italiji moraju proći prilikom formiranja budžeta koji se zasniva na ciljevima održivog razvoja – SDG. Dakle, svaki od odjeljenja mora dostaviti svoje ciljeve koji su u liniji sa ciljevima održivog razvoja koji definiše načelnik Reggio Emilije prilikom preuzimanja mandata i općinske službe, vođene tim procesom, dostavljaju svoje prijedloge budžeta i plan rada odjeljenja) i proces izrade budžeta.

Ovlaštenja Consulte:

- ▼ Podnošenje pitanja i peticija: Consulte može podnijeti pitanja i peticije Gradskom vijeću, gradonačelniku ili Upravnom odboru u vezi s pitanjima specifičnim za područje na kojem djeluju;
- ▼ Organizovanje sesija slušanja i dijaloga: Consulte saziva trenutke slušanja, dijaloga i informacija u svakom kvartu, olakšavajući angažman s gradskim službama i članovima Vijeća;
- ▼ Postavljanje dnevnog reda: Consulte može zatražiti uključivanje određenih pitanja od teritorijalnog interesa u dnevni red Općinskog vijeća.

Trajanje mandata odabranih i način funkcionisanja Consigli:

- ▼ Trajanje mandata: Consulte djeluje pet godina, čak i ako dođe do promjene u općinskom vijeću. Vrijedno napomene jeste da je sav rad u Consigli neplaćen, kako za vijećnike koji prisustvuju sastancima tako i za ostale odabrane članove Consigli.
- ▼ Funkcionisanje: Consulte slijedi metodu deliberacije i provodi svoje aktivnosti u općinskim dvoranama, socijalnim centrima i kvartovskim kućama.
- ▼ Koordinator: Dva koordinatora, jedan muškarac i jedna žena, biraju se između izabranih članova svake Consulte. Svoje dužnosti obavljaju volonterski.

Uvođenjem modela Consigli, Općina Reggio Emilia promovše deliberativnu demokratiju, inkluzivnost i učešće kvartova u oblikovanju smjernica javnih politika. Consulte Reggio Emiliji služe kao vrijedan mehanizam za uključivanje građana, osiguravajući da odluke i postupci grada odražavaju potrebe i aspiracije njenih stanovnika.

B. Aplikacija Hamlet

Glavni cilj Hamleta je olakšati razmjenu informacija i povezivanje svih subjekata koji čine društvenu strukturu, uključujući građane, udruženja, Grad, škole, društvene centre, crkve i poslovne subjekte. Ovaj napor ima za svrhu podržati i unaprijediti odnose unutar zajednice.

Impact Huba Reggio Emilia je koordinisao uspostavljene mreža organizacija na terenu koje pružaju usluge. Ova mreža obuhvata organizacije koje već postoje na teritoriji Općine Reggio Emilia i čija aktivnost se poklapa sa strategijom jačanja lokalnih usluga. Osim što doprinose stvaranju digitalnog identiteta Općine Reggio Emilia, ovi centri prate građane u njihovom putovanju kroz proces digitalnog obrazovanja.

Ovaj eksperiment, poznat kao aplikacija Hamlet, odvija se u okviru šireg regionalnog i nacionalnog digitalnog plana. Cilj tog plana je razvijanje kompetencija i svijesti o digitalnom društvu, te stvaranje vještina koje su neophodne za aktivno učešće građana u procesima donošenja odluka. Aplikacija Hamlet je i dalje u eksperimentalnoj fazi i trenutno se primjenjuje u tri kvarta : San Bartolomeo, Codemondo i Santa Croce.

Zahvaljujući digitalnim alatima koje Hamlet pruža, razmjena informacija i kolaborativno planiranje postaju znatno jednostavniji procesi. Ova inovativna platforma doprinosi jačanju građanskog učešća u procesima donošenja javnih odluka, što je ključno za izgradnju inkluzivnijeg i participativnijeg lokalnog društva. Iz tog razloga, Hamlet se ističe kao izuzetno korisna alatka za uspostavljanje dijaloga između građana i gradske uprave u Reggio Emilia.

U tri pilot-kvarta, Univerzitet u Modeni i Reggio Emilia (Unimore) je proveo složen proces istraživanja i slušanja, identifikujući društvene aktere i mreže koje ih povezuju. Ove ključne informacije služe za personalizaciju Hamleta, prilagođavajući ga specifičnim karakteristikama svakog kvarta. Aplikacija Hamlet u Reggio Emiliji trebala bi pružati sljedeće usluge:

1. Alat za uspostavljanje dijaloga između Općine i građana;
2. Podršku i platformu za predlaganje projekata koji će se implementirati u gradskim kvartovima;
3. Otvoren mehanizam za bolju razmjenu informacija i komunikaciju među različitim akterima.

Ovaj inovativni pristup pratiće i besplatan kurs digitalne pismenosti. Kurs će voditi Digital Freaks, zajednica digitalnih inovatora koja je nastala unutar Klaster Chiostris San Pietro – Laboratorija za društvenu inovaciju. Njihov cilj je širenje digitalne i tehnološke kulture, kao i povezivanje društvenih, ekonomskih i inkluzivnih kompetencija.

C. InfoGiovani – mreža za mlade osobe

InfoGiovani je gostoljubivo mjesto koje kombinuje mogućnost neformalnog obrazovanja i praktične obuke. To je usluga namijenjena mladim osobama s područja Reggio Emilije, osobama između 14 i 35 godina i služi kao platforma za mlade na kojoj su dostupne sve potrebne informacije. Te informacije sežu od:

- Orijentacija: vođenje učenika srednjih škola pri procesu izbora fakulteta, obuka i te karijernih opcija;
- Obuka i Posao: pružanje efikasnih informacija da bi se mladi orijentisali i donijeli izbore za svoju budućnost;
- Participacija: učestvovanje u različitim aktivnostima promovisanim u okolini i stvaranje odgovornosti prema svojoj lokalnoj zajednici;
- Slobodno vrijeme: orijentacija i informacije o raznim događajima koji se događaju u njihovoj okolini;
- Kulturni događaji: pružanje pomoći pri organizaciji događaja s administrativnog i birokratskog aspekta.

S tim u vezi, **INFOGIOVANI** mladim osobama je sastavio set mogućnosti i **usluga koje pruža**, a one su:

1. **Info pult:** Na InfoGiovani, operateri slušaju te pružaju informacije, daju savjete o uslugama i mogućnostima u okolini, prikupljaju i analiziraju podatke koji su korisne za mapiranje potreba i zahtjeva mladih.
2. **Sastanci o orijentaciji nakon srednje škole i diplomiranju:** InfoGiovani organizuje sastanke, često u saradnji s ekspertima, da bi predstavio širok spektar ponuda obuke i posla u okolini.
3. **Mladi Protagonisti:** Mladi Protagonisti su niz projekata u kojima možete biti aktivni građanin svog vlastitog područja, koristeći vještine i posvećujući vrijeme lokalnoj zajednici. Na InfoGiovani možete pronaći informacije i učestvovati u već aktivnim projektima koji se realizuju na području Reggio Emilije.
4. **Promocija razmjene iskustava među vršnjacima:** InfoGiovani je mjesto gdje se različita iskustva mogu povezati putem dijaloga i diskusije.
5. **Udruženja mladih i Via Cassoli Mreža:** InfoGiovani, koji dijeli prostor s mrežom #viaCassoli1, informiše i prati osnivanje formalnih grupa i/ili mladih udruženja.

6. **Pomoć pri sastavljanju životopisa (CV):** Na InfoGiovani je moguće dobiti pomoć pri sastavljanju životopisa (CV) koji služi mladim građanima kao jedan vid pomoći prilikom apliciranja na poslove, edukacije, univerzitete i mnoge druge stvari.
7. **Informacije o društveno korisnom radu:** Univerzalna civilna služba (Cilj je promovirati individualni i profesionalni razvoj mladih i njihovo stjecanje vještina putem neformalnih oblika učenja. Mladi učesnici provode aktivnosti u partnerstvu s institucijama u okviru projekata koji traju između 8 i 12 mjeseci) omogućava mladim osobama, učenicima, studentima edukativno iskustvo građanskog rasta i društvenog učešća.

Podrška pri promociji kulturnih događaja: Na InfoGiovani je moguće dobiti sve informacije za organizaciju događaja i manifestacija kao i pomoć pri promociji događaja. InfoGiovani pruža prostor na svojoj web stranici za promociju događaja, te i promocijom događaja u samom prostoru, da bi odziv bio što veći.

D. Klaster Chiostru San Pietro – Laboratorij za društvenu inovaciju

S obzirom na historijsku važnost, klaster samostana San Pietro ima za cilj postati kulturno-izložbenim centrom od međunarodnog značaja. Osnivanjem Otvorenog laboratorija unutar samog kompleksa, ostvaren je jedan od strateških ciljeva, odnosno usmjerenost prema savremenom svijetu da bi na tom prostoru nastao centar za društvene inovacije. Ovaj centar predstavlja mjesto participacije, rasprava i otvorenih inovacija u području ličnih i digitalnih usluga koje služe građanima i lokalnim i regionalnim vlastima u Reggio Emiliji.

Otvoreni laboratoriji Emilije-Romagne

Kao i svi njegovi uredi, Otvoreni laboratorij u Reggio Emiliji je mjesto gdje se razvijaju oblici rasprave, saradnje i zajedničkog djelovanja između preduzeća, građana, trećeg sektora, univerziteta, svijeta istraživanja i javne uprave. To je prilika za različite subjekte i različite vještine da se susretnu, razmjene znanje, potaknu kritičko razmišljanje i generišu inovativne ideje koje potiču razmjenu i kontaminaciju društvenih, ekonomskih i tehnoloških znanja.

Naime, samostan je mjesto jednog od deset Otvorenih laboratorija, te je dio ključnog elementa **Urbane agende Por Fesr za Emiliju-Romagnu**, projekt koji se realizovao od 2014. do 2020. godine. Cilj osnivanja ovog otvorenog laboratorija je propagiranje "privlačnih i sudioničkih gradova" te povezati teme urbanog kvaliteta gradova s društvenom inovacijom.

Otvoreni laboratoriji su mjesta na kojima se razvija digitalna i kreativna zajednica te konkurentna i dinamična tercijarna¹ ekonomija za grad i cijelu regiju. S tim u vezi, Otvorena laboratorija Chiostris San Pietro ima dvije ključne stavke:

- ▀ **Misija:** Misija klastera San Pietro je promovirati razvoj centra kulturne produkcije i društvene inovacije koji će poticati ekosistem lokalnih aktera, uključujući institucije, javnu upravu, tvrtke, univerzitet, škole, organizacije trećeg sektora i talente u područjima kulture, kreativnosti, inovacija i novih tehnologija.

¹ Tercijarna ekonomija je sektor ekonomije koji se bavi pružanjem usluga, a ne proizvodnjom dobara. Ovaj sektor obuhvata širok spektar usluga, uključujući zdravstvo, obrazovanje, trgovinu, finansijske usluge, turizam, ugostiteljstvo, konsalting, informacione tehnologije i mnoge druge.

- **Vizija:** projekt urbanog razvoja: Klaster želi biti srce i pokretač projekta urbanog razvoja usmjerenog na saradnju, razvoj preduzetništva i društvene održivosti. Projekt je temeljen na otvorenoj i sudioničkoj inovaciji te susretu različitih subjekata i vještina.

Konkretno, Otvorena laboratorija u Reggio Emiliji eksperimentiše s otvorenim i sudioničkim oblicima dizajna i temelji svoje aktivnosti na novim dimenzijama zajedničkih dobara i digitalne kulture. Laboratorija animira **reggijansku** zajednicu društvene **inovacije, eksperimentiše i razvija nova rješenja** u smislu usluga, proizvoda, organizacija i procesa da bi odgovorila na stare i nove potrebe zajednice i teritorija u logici otvorene inovacije.

Specifični i osnovni **ciljevi** Otvorenog laboratorija su:

- Razvijati, širiti vrijednosti i principe društvene inovacije;
- Razvijati i širiti inovativna rješenja u području ličnih usluga, s posebnim naglaskom na područjima socijalne skrbi, kulture i obrazovanja.

U okviru Klastera Chiostris di San Pietro se realizuje više projekata. Neki od projekata koji se realizuju su:

- **Digital freaks zajednica:** Digitalni Freaks je zajednica digitalnih inovatora nastala 2021. tokom prvog inkubacijskog procesa za društveno korisno preduzetništvo koje je promovisao Open Laboratory. Cilj je ove zajednice širiti digitalnu i tehnološku kulturu, povezivati društveno, ekonomsko i tehnološko znanje te razvijati inovativne vještine usmjerene prema inkluziji i etičkom ponovnom korištenju. Više o tome na linku: <https://www.chiostrisanpietro.it/lab-in-chiostris/digital-freaks/>
- **Make in Chiostris** – Learning by doing: eksperimentalni projekt koji se realizuje kroz petrazličnih radionica temeljenih na digitalnom stvaralaštvu i dizajnu kao priliku za učenje općih vještina i digitalnih vještina. Tih pet radionica su:
 - 1. Fabulous plastic** – projekt putem kojeg se djeci pojašnjava važnost reciklaže plastičnih ambalaža i promoviše zaštita okoliša;
 - 2. Space STEAM:** Kroz priču o putovanju u svemir, dječaci i djevojčice potiču se na razmišljanje i rješavanje problema spajajući kognitivne vještine s maštovitim elementima. Takođe se obrađuju i drugi tematski sadržaji, poput percepcije okusa u odsutnosti gravitacije i odnosa između čovjeka i mašine.
 - 3. Architects for a day:** Iskustvo učenja u vanjskom kontekstu, kombinujući elemente dizajna, mjerenja, računanja, geometrije i prostornog usmjeravanja. Dječaci i djevojčice razvijaju maketu vrta svoje škole, dodajući arhitektonske elemente koje su sami osmislili s ciljem

poticanja razvoja kreativnosti i mašte povezane s stvarnim zadatkom;

4. Design with Taste – Edible City: U ovim radionicama, dječaci i djevojčice imaju priliku odabrati izazov i raditi na izradi kalupa za hranu, počevši od izrade vlastitog crteža. Hrana postaje alat i prilika za izgradnju virtualnog puta za otkrivanje i valorizaciju San Pietra;

5. Special project 2°C: Poseban projekt koji je proizašao iz dijaloga s dječacima i djevojčicama i koji je doveo do zajedničkog preispitivanja nekih prostora osnovne škole Marconi. Kroz upotrebu digitalnih alata i tehnologija, radimo na kartiranju škole, djeca istražuju okuse i arome koristeći "rozetu", odnosno "pop up pojavni/iskočni) objekat, koji je dizajnirao arhitekta Francesco Bombardi.. Rozeta je alat za povezivanje hrane s bojama, okusima s geometrijskim oblicima.

Više informacija o projektima i aktivnostima koji se realizuju može se pronaći na stranici:

<https://www.chiostrisanpietro.it/lab-in-chiostri/>

E. Fondacija E35

Fondacija E35 osnovana je u aprilu 2015. godine kao rezultat zajedničkog projekta lokalnih vlasti i njihovih brojnih članova: Općine Reggio Emilia, Pokrajine Reggio Emilia, Fondacije Pietro Manodori, Trgovačke komore Reggio Emilia i CRPA (Centar za istraživanje stočarske proizvodnje). Vrijedno je istaći i da je Fondacija E35 u ovom projektu ključni partner koji je omogućio realizaciju projekta, aktivnim učešćem u organizaciji posjete Italiji i kao dio delegacije koja je posjetila Općinu Centar u oktobru 2023. godine.

Ova saradnja proizlazi iz potrebe za podrškom evropske i međunarodne promocije e regije radi privlačenja finansijskih resursa, preduzeća, partnerstava i poticajnih uslova za lokalne razvojne politike, te kao podrška lokalnim vlastima i njihovim udruženjima.

Fondacija E35 ima za cilj međunarodnu promociju teritorija i sistema Reggio Emilia uključivanjem institucija, preduzeća i udruženja u teme ekonomske, društvene i međunarodne saradnje. Iz tog razloga, gradi i upravlja kontaktima širom Evrope i svijeta da bi otkrila projekte sposobne za donošenje lokalnih politika, strategija upravljanja i razvoja zemljišta na međunarodnom nivou.

To je inovativan način privlačenja ekonomskih i ljudskih resursa i jačanja uloge teritorija Reggio Emilia na evropskom nivou, omogućavajući učešće u konsultacijama i projektima te razvoju inovacija, razmjeni iskustava i prenosu stručnih znanja o pitanjima i politikama od interesa povezanim s obrazovanjem, istraživanjem, privrednim vođenjem, ali i mobilnosti, okolišem i međukulturnim politikama.

E35 fondacija se bavi trima stvarima u okviru rada s lokalnom zajednicom, a ona se odnosi na:

- 1. Međunarodni odnosi:** Fondacija E35 ima kontakte s različitim dijelovima svijeta i promoviše međunarodne odnose grada Reggio Emilije da bi realizovala projekte i radila na promociji same regije Emilia-Romagna i Općine Reggio Emilia. Ovaj strateški cilj ima za zadatak unaprijediti postojeće međunarodne odnose u korist novih područja djelovanja kao što su: obrazovanje, ekonomija, solidarnost, ekonomski razvoj, kultura, rad, integracija i socijalna zaštita.
- 2. Bratimljenje gradova:** Fondacija E35 odgovorna je za upravljanje partnerskim odnosima koje su uspostavili Općina i Provincija Reggio Emilia da bi olakšala razmjenu ljudskih, kulturnih i ekonomskih dobara. Partnerski odnosi predstavljaju temelj i najvidljiviji oblik evropske i međunarodne saradnje. Važnost preciznog upravljanja partnerskim odnosima i projektima leži u koristima koje čitava zajednica može ostvariti iz toga: podrška rastu inovativnih praksi u pogledu javnih politika, istraživanja i privrednog razvoja, ali i učvršćivanje sistema međunarodnih kontakata, koji čine osnovu za pokretanje povoljnog ciklusa projekata i neprestane usporedbe na nadnacionalnom nivou. . Između ostalog, E35 fondacija je i jedna od najzaslužnijih elemenata bratimljenja Općine Centar i Reggio Emilije, te uposlenici Fondacije aktivno rade na uspostavi odnosa, projekata i razmjene.
- 3. Upravljanje projektima:** Fondacija E35 implementira nekoliko evropskih i vanevropskih projekata radi uključivanja lokalnih stakeholdera, uslužnog sektora, civilnog društva, škola i svih društveno-ekonomskih aktera unutar mreža i platformi međunarodnih usporedbi grada. Ovi projekti predstavljaju blago za sve uključene aktere i mogu donijeti koristi zajednici. Učestvovanje u ovom tipu projekata, koji uključuje brojne strane partnere, stvara teritorijalni sistem jakih odnosa s jačom ulogom u definisanju, razvoju i upravljanju evropskim i međunarodnim politikama. Vrijednost ovih projekata ne ogleda se samo u tome da su važni akteri na međunarodnom nivou, nego i u sposobnosti privlačenja, razmjene i generisanja investicija, kompetencija, odnosa i evropskih i međunarodnih strategija.

Kao organizacije koje su najbliže ovakvim Fondacijama bile bi razvojne agencije u Bosni i Hercegovini, čiji su osnivači općinegradovi ili kantoni u pojedinim slučajevima. Takve agencije već postoje u Bosni i Hercegovini, npr. Odjeljenje za razvoj i međunarodne projekte u Gradiški – ali oni ne djeluju kao odvojeno tijelo od Grada za razliku od E35 fondacije i sigurno ne u kapacitetu u kojem to E35 fondacija djeluje.

F. YoungERCard

YoungERcard dragocjen je resurs osmišljen da bi koristio mladima, u dobi između 14 i 29 godina koji žive, studiraju i rade u regiji Emilia Romagna. Ova besplatna kartica nudi mnoge prednosti koje na kraju pridonose poboljšanju života mladih stanovnika.

Svrha YoungERcarda

YoungERcard ima dvostruku svrhu pružanja pristupa različitim koristima unutar regije:

- Podrška kulturnom i fer trgovinskom konzumiranju: Kartica olakšava kulturu kulturnog i fer trgovinskog konzumiranja, pružajući pristup ekskluzivnim popustima u mnogim trgovinama širom regije Emilia Romagna. Potiče mlade osobe na odgovorno i savjesno trošenje, promovirajući lokalna poslovanja i prakse fer trgovine.
- Učešće u volonterskim projektima: Osim popusta, YoungERcard pruža priliku za sticanje bodova putem učešća u volonterskim projektima poznatim kao inicijative "Mladi Protagonisti". Uključivanjem u ove projekte, mladi nosioci kartica aktivno mogu doprinijeti svojim zajednicama i regiji dok akumuliraju koristi i nagrade.

Da bi bili obaviješteni o poslovima i ustanovama koje učestvuju u programu YoungERcard, korisnici kartica mogu se obratiti redovno ažuriranom popisu na službenoj web stranici YoungERcarda: www.youngercard.it.

Ovaj program mogao bi biti veoma koristan i interesantan za općine u Bosni i Hercegovini. Općine bi mogle stupiti u kontakt s raznim ustanovama koje se nalaze na području Općine te ponuditi mogućnost saradnje da bi kreirali karticu koja bi mogla biti korisna mladim volonterima. To može obuhvatati javni prevoz, rekreativne centre, popuste u određenim trgovinama, što bi svakako moglo da zaintrigira mlađu populaciju i da se ojača njihovo interesovanje za učešće u radu svoje lokalne zajednice. Na ovaj način, mladi bi mogli učestvovati u društveno-odgovornom radu, a uz to imati i benefite od njega.

IV. ZAKLJUČAK

Zaključak ovog priručnika o dobrim praksama za jedinice lokalne samouprave naglašava važnost primjene identifikovanih mjera u cilju poboljšanja kvalitete života građana u Bosni i Hercegovini. Priručnik sadrži 12 mera koje su se pokazale uspješnima u obje općine uključene u ovaj projekt, a mi iz IREI-a vjerujemo da bi ih druge jedinice lokalne samouprave trebale razmotriti i prilagoditi svojim specifičnim mogućnostima.

Neka od ovih mjera, kao što je Klaster Chiostrri San Pietro, pružaju izvrsne prilike za jedinice lokalne samouprave da neiskorištene prostore stave na raspolaganje građanima i civilnom društvu, potičući ih da oblikuju te prostore i organizuju različite aktivnosti i radionice, korisne događaje koji koriste svim starosnim grupama stanovništva. Takođe, mjere kao što je e-beba olakšavaju roditeljima administrativne procedure u jednom od najvažnijih trenutaka njihovih života.

Prakse Općine Centar, kao što su građanski forumi ističu važnost uključivanja građana u procese donošenja odluka na lokalnom nivou. Primjeri aplikacija poput Hamleta a ili Consulte podižu taj aspekt na viši nivo, omogućavajući građanima da učestvuju putem online platformi i pristupaju transparentnoj komunikaciji s Općinom i njenim predstavnicima.

Ovo su samo neki od primjera koji će, nadamo se, inspirisati čitaoce da se aktivno uključe u svoje lokalne zajednice i podignu procese učešća i transparentnosti na najviši mogući nivo, čime će poboljšati život građana u svojim općinama.

Institut za razvoj i evropske integracije

Zmaja od Bosne 76
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
Tel: +387 33 950 901
Email: info@irei.ba
www.irei.ba

Projekat „Jačanje veza i učenja između pobratimljenih općina Centar Sarajevo i Reggjo Emilia“ provodi Institut za razvoj i evropske integracije, a finansira Centralna evropska inicijativa .

